

Крупина Ярина Вікторівна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник: старший науковий
співробітник наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ **Грига М. А.**

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННІ ДІЇ
З ДОКУМЕНТАМИ НА ПЕРЕКАЗ, ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ Й
ІНШИМИ ЗАСОБАМИ ДОСТУПУ ДО БАНКІВСЬКИХ РАХУНКІВ,
ЕЛЕКТРОННИМИ ГРОШИМА, ОБЛАДНАННЯМ ДЛЯ ЇХ
ВИГОТОВЛЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

Анотація. Здійснено аналіз кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері безготівкових платежів, що запроваджені в інших країнах. На основі проведеного вивчення запропоновані шляхи удосконалення норм законодавства України у сфері безготівкових розрахунків.

Ключові слова: кримінальне законодавство, платіжні картки, безготівкові платежі, покарання, підроблення.

Summary. The analysis of criminal law protection of public relations in the field of non-cash payments introduced in other countries is carried out. On the basis of the study, ways of improving the norms of Ukrainian legislation in the field of cashless settlements are proposed.

Keywords: criminal law, payment cards, cashless payments, punishment, forgery.

Поряд з поширенням безготівкових розрахунків та їх позитивним впливом на динаміку розвитку банківської і кредитно-фінансової систем України все більше знаходить місце таке негативне явище, як незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200 КК України). Вчинення зазначених діянь створює серйозну загрозу нормальній роботі банків у сфері розрахункової діяльності й переказу грошових коштів, спричиняє істотну шкоду суб'єктам цих суспільних відносин. Так, за даними Української міжбанківської асоціації членів платіжних систем (ЕМА) тільки шляхом використання підроблених платіжних карток в минулому році з українських банків було викрадено близько 180 млн. грн. [1]. Крім того, вчинення незаконних дій з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення досить часто пов'язано з учиненням інших злочинів (ст.ст. 191, 231, 232,

361, 364 КК України). Динамічне зростання вчинення кількості таких злочинів зумовило внесення змін та доповнень до ст. 200 КК України.

Вивчення досвіду інших країн може стати потрібною базою для вирішення нових завдань, що постали у кримінальному праві України. Необхідними, зокрема, є вивчення законодавства про злочини у сфері використання платіжних інструментів та дослідження механізму кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері безготівкових платежів, що запроваджені в інших країнах. Безпека систем безготівкових платежів має важливе суспільне значення у зв'язку зі збільшенням їх використання та означає захист цілісності систем безготівкового переказу коштів та їх інформації від незаконного доступу та використання.

Як зазначає Р. Давид, порівняльне право дає можливість краще розуміти національне право і вдосконалювати його, саме в порівняльному праві є необхідний елемент науки та правової культури [2].

Розглянемо особливості встановлення кримінальної відповідальності за незаконні дії з платіжними інструментами у деяких країнах СНД, зокрема Білорусії, Вірменії, Грузії та Молдові, а також кримінальне законодавство країн Центральної Європи щодо незаконних дій з платіжними засобами.

Щодо кримінальної відповідальності за незаконні дії з платіжними засобами у КК Іспанії є декілька норм. Так, згідно ст. 386 КК Іспанії відповідальності підлягає особа, яка виготовляє фальшиві гроші, ввозе їх в країну, або здійснює збут фальшивих грошей або розповсюджує їх у змові з фальшивомонетниками або контрабандистами. Цією статтею встановлюється і відповідальність за володіння фальшивим грошима з метою їх збуту або розповсюдження, за придбання завідомо фальшивих грошей з метою ввести їх в обіг. У статті передбачено також покарання особи, яка добросовісно придбає фальшиві гроші, здійснить їх збут або розповсюджуватиме їх після того, як взнає про їх фальшивість. У ст. 387 КК Іспанії при цьому вказано, що для дії ст. 386 КК Іспанії грошима визнаються металева монета та паперові гроші. Грошима вважаються ще кредитні, боргові картки та акредитиви. До національної монети прирівнюються гроші Європейського союзу та іноземні гроші [3, с. 122, 123]. Таким чином, згідно КК Іспанії предметом одного злочину є іноземні та іспанські паперові гроші, металеві монети; кредитні, боргові картки та акредитиви, тобто фальшивомонетництво та підробка платіжних засобів законодавцем не розмежовується.

Кримінальним законодавством Республіки Польща у розділі XXXVII «Злочини проти обігу грошей та цінних паперів» Особливої частині КК передбачена кримінальна відповідальність за незаконні дії, пов'язані з посяганням на встановлений державою порядок обігу платіжних засобів. Національна та іноземна грошова одиниця, платіжні засоби та цінні папери є предметом злочину, що передбачений ст. 310 КК Польщі. Як і у КК Іспанії, фальшивомонетництво та підробка

платіжних інструментів та цінних паперів законодавцем не розмежовується. У § 1 ст. 310 КК Польщі встановлюється кримінальна відповідальність для особи, яка підробляє або переробляє польський чи іноземний грошовий знак, інший платіжний засіб або документ, який дає право на отримання грошової суми або містить зобов'язання по виплаті капіталу, відсотків, надає право на участь в отриманні прибутку чи засвідчує участь у компанії або в операціях з грошима, іншим платіжним засобом або з такого документа видаляє позначення про його анулювання. У § 2 ст. 310 КК Польщі передбачено відповідальність для особи, що випускає в обіг або з цією метою приймає, зберігає, перевозить, переносить, пересилає або допомагає в збуті чи приховуванні грошей, інших платіжних засобів чи документів, що вказані у § 1. За підготовку до злочинів, передбачених ст. 310 КК Польщі, також встановлено кримінальну відповідальність. Ст. 312 КК Польщі передбачає відповідальність за випуск в обіг підроблених або перероблених грошей, інших платіжних засобів та документів, зазначених у § 1 ст. 310 КК Польщі, що були отримані особою як справжні [4, с. 204, 205].

У § 152a Особливої частини КК Федеративної Республіки Німеччина, передбачена відповідальність особи, яка з метою обману при оформленні правових відносин або щоб зробити можливим такий обман: 1) підробляє або фальсифікує внутрішньодержавні або іноземні платіжні картки або формуляри (бланки) єврочеків; 2) набуває їх для себе або іншої особи, пропонує для продажу, передає іншій особі або використовує такі фальшиві карти або формуляри. Платіжними картками згідно роз'яснення, наведеного у цій статті, є кредитні картки, карти єврочеків та інші картки, які надають можливість зобов'язати особу, що їх видала, здійснити гарантований платіж у системі розрахунків (у платіжному обігу), та які особливо захищені від підробки оформленням або кодуванням. Кваліфікуючими ознаками даного злочину є вчинення одного з вищезазначених діянь у вигляді промислу або в якості члена банди, створеної для постійного вчинення злочинних дій. Предметом злочину є іноземні та внутрішньодержавні кредитні та інші картки, а також такий специфічний вид платіжного засобу як формуляри (бланки) єврочеків, що мають особливий вид захисту. Тобто вони захищені від підробки або фальсифікації особливим оформленням або кодуванням.

Розділ 22 КК Німеччини «Шахрайство та злочинне зловживання довірою» містить § 266b, що передбачає кримінальну відповідальність для особи, яка зловживає можливостями, наданими їй чековою або кредитною картою, та цим примушує власника картки провести оплату, чим спричиняє йому майнову шкоду та встановлює покарання за зловживання чеками та кредитними картками [5]. У даному випадку має місце відповідальність спеціального суб'єкта, який володіє чеком або картою правомірно, але зловживає довірою банку та перевищує надані ним можливості щодо використання коштів.

Такі ж (чи подібні) суспільно-небезпечні діяння визнані як злочини і у кримінальному законодавстві держав СНД (ст. 205 КК Азербайджанської Республіки, ст. 203 КК Киргизької Республіки, ст. 214 КК Литовської Республіки, ст. 222 КК Республіки Білорусь, ст. 203 КК Республіки Вірменія, ст. 210 КК Грузії, ст. 237 КК Молдови, ст. 243, 244 КК Болгарії, ст. 333 Пенітенціарного кодексу (ПК) Естонської Республіки, ст. 193 КК Латвії, ст. 187 КК Російської Федерації, ст. 253 КК Туркменістану, ст. 207 КК Республіки Казахстан, ст. 282 КК Республіки Таджикистан).

Викладене вище дає підстави зробити висновок про те, що єдиної системи встановлення кримінальної відповідальності у сфері безготівкових розрахунків у зарубіжному правознавстві немає. При удосконаленні норм законодавства України необхідно враховувати вдалий досвід кримінального законодавства інших країн та запропонувати можливі варіанти доповнення чинного КК України наступними умовами настання кримінальної відповідальності за незаконні дії з платіжними інструментами: 1) за придбання, виготовлення, розповсюдження, використання та зберігання даних програмного забезпечення та обладнання для незаконних дій з платіжними інструментами; 2) за виготовлення, зберігання або приховування предметів, матеріалів та знарядь, що призначені чи використовувались для підробки платіжних інструментів; 3) за прийняття підроблених платіжних засобів та випуск їх в обіг як справжніх; 4) за використання платіжного інструменту або його даних без згоди держателя; 5) за вчинення незаконних дій з платіжними інструментами службовцем або іншим працівником при виконанні службових обов'язків.

У зв'язку з вищевикладеним з метою з'ясування суті кримінально-правової охорони системи безготівкових розрахунків, визначення місця платіжних інструментів у системі економічної діяльності, необхідно вивчати практику чинного законодавства держав, у яких система безготівкових розрахунків активно використовується впродовж останніх десятиліть і на сьогодні має дієву систему охорони емітентів та утримувачів платіжних інструментів від злочинних посягань.

Список використаних джерел

1. Високий замок: щоден. газета. 2018. № 127 (6290).
2. Давид Р. Основные правовые системы современности. Москва: Прогресс, 1988. URL: <http://lib.ru/PRAWO/rene.txt>
3. Уголовный кодекс Испании. М.: Зерцало, 1998. 218 с.
4. Уголовный Кодекс Польши. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. 352 с.
5. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии / [науч. ред. Д. А. Шестакова ; пер. с нем. Н. С. Рачковой]. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. 524 с.